

Fig. 1. Kirken set fra syd. Foto AM 2010. – *The church seen from the south.*

BARRIT KIRKE

BJERRE HERRED

Historisk indledning. Sognet, der siden reformationstiden har haft Vrigsted som anneks, havde i 1400-tallet præst fælles med Klakring. En række sognevidner meddeler navnene på de sidste katolske præster, og det fremgår heraf, at Jens Knudsen, der 1462 og 1480 var præst i Barrit,[1] 1474 og 1475 tillige optræder som præst i Klakring.[2] Præsten Niels Christensen er bevidnet 1484 og 1491,[3] og en Søren Madsen 1501.[4] Sidstnævnte, der vel er identisk med Søren Mathiesen († 1536),[5] betegnedes 1501 som 'præst og kapellan til Barrit Kirke', hvilket måske kan betyde, at en anden (og ældre) var den egentlige sognepræst.

En kontrakt, der 1490-95 blev indgået mellem Århusbispen Niels Clausen (Skade) og Christen Holck til Barritskov, gav Christen Holck ret til at have Barrit og Klakring kirker 'i befaling' mod en årlig afgift på 50 danske mark.[6] Hermed menes formodentlig, at han har fået patronatsret med 'forsvar' over kirkerne.[7]

Efter reformationen tilhørte patronatsretten dog Kronen, der 1687 afhændede kirken til kancellisekretær Peder Rodsteen til Langholt og Sønder Elkær,[8] som samme år videresolgte den til Elisabeth Sehested, enke efter Tønne Reedtz til Barritskov. Kirken tilhørte herefter Barritskov (fra 1804 stamhuset Rosenkrantz), indtil den 1909 overgik til *selveje*.[9]

Ejeren af Barritskov, ridder Niels, grundlagde 1261 gråbrødreklostret i Horsens (*DK Århus* 5653 f.). – Forgængeren for herregården Rosenvold i Stouby Sogn lå tidligere på voldstedet Staksevold i Barrit Sogn (jf. s. 1212).

Kirken ligger frit i landskabet nord for sognets hovedby, Over Barrit, og har dermed samme placering som nabokirkerne i Stouby og Klakring. Her tre-fire kilometer inde i landet, nord for det skovklædte Lillebælt, omgives kirken af frugtbare marker på et bakket og leret moræneplateau. Præstegården, der på matrikelkortet 1777 (fig. 2) er vist som et stort firlænget anlæg, ses i den langstrakte landsbys vestre del og fik efter byens udstykning sine jorder mellem gården og kirken. Noget syd for kirken løber siden 1920 landevejen fra Vejle til Juelsminde.

Kirkegården (fig. 2 og 4) ligger nær brinken af en bæk, der fra øst løber norden om kirken. Vandløbet er for få år siden blevet gengivet sit slyngede løb og omgives nu af enge med græssende dyr. Den oprindelige del af kirkegården (afsnit A og B) er 1926 udvidet mod sydvest (afsnit C) og 1981 videre mod syd (afsnit D).[10] Jordbunden, der består af stiv lerjord, er stærkt vandlidende, hvorfor der ved anlæggelsen af det yngste afsnit er foretaget en grundig dræning.

Den ældre del af kirkegården omgives af nyligt omsatte *kampestensdiger*, der er bevaret i øst, nord og vest, mens sydsidens 1911 er afløst af en cementafdækket *kløvstensmur*, pudset på indersiden.[9] I muren indgår kirkegårdens *hovedindgang*, en køreport, som leder ind fra en asfalteret parkeringsplads syd for kirken; portens jerngitterfløje er fornyet 1960.[11] 1720 omtales en tømret †*kirkegårdsport*, og samme år påbød provsten, at det sammensunkne stendige blev genoprettet, 'hvis ikke svinene skal gå igennem og oprode gravene'.[12] Igen 1819 skulle diget forhøjes.[13]

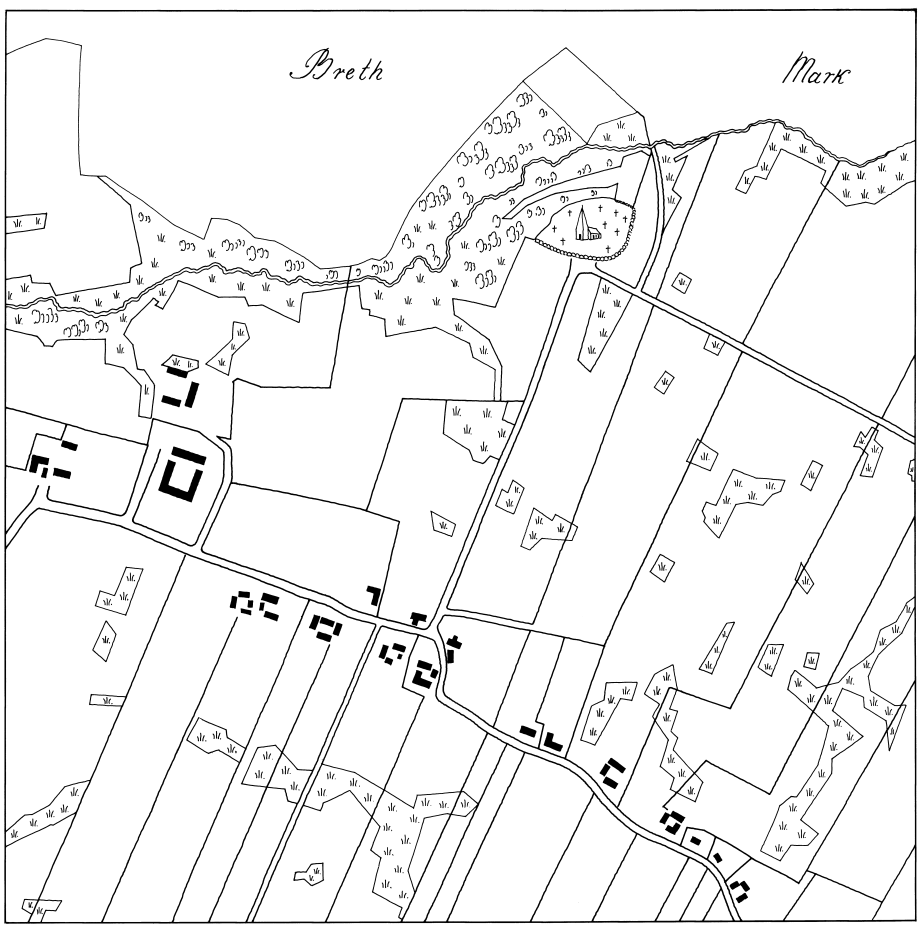

Fig. 2. Matrikelkort, målt af Ole Munch 1777 og kopieret af C. F. von Wilster 1810. Tegnet af Merete Rude 2010. 1:10.000. – *Cadastral map.*

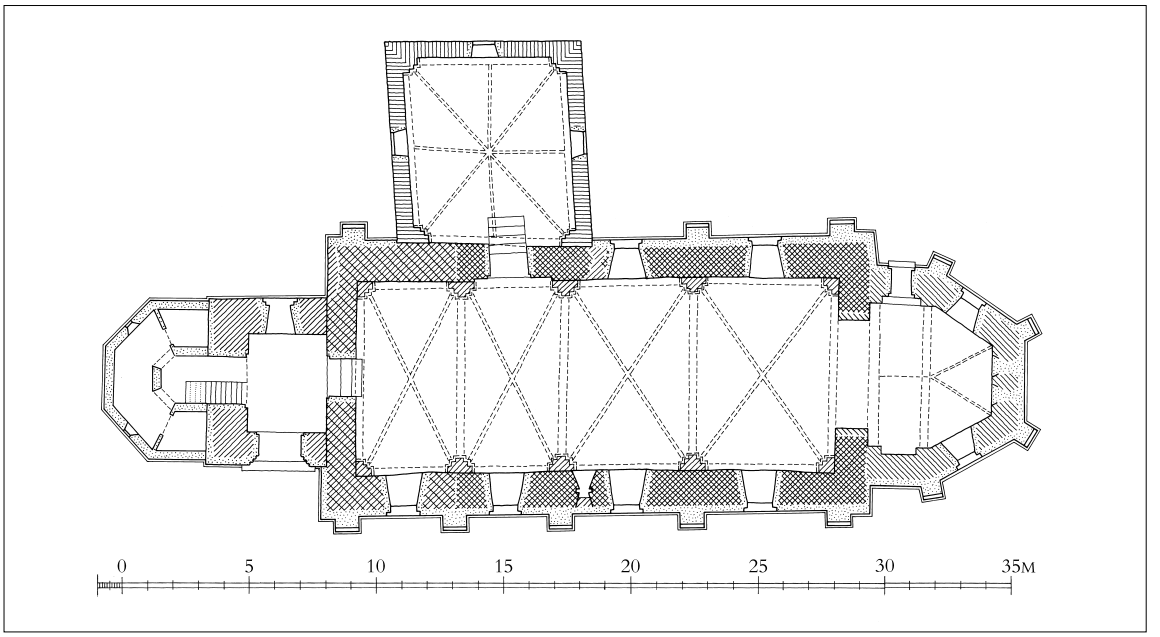

Fig. 3. Grundplan. 1:300. Tegnet af Merete Rude 2010 efter opmåling af arkitektfirmaet Vilhelmsen, Marxen og Bech-Jensen 1994, suppleret af NJP. – *Ground plan.*

Et *kapel* vestligst på kirkegården, fra 1963, er en lav bygning af røde sten med eternittag. Det har afløst et †*ligkapel* ved parkeringspladsen, vel fra o. 1900. Et tømret redskabshus, nær kapellet, er opført 1973 og udvidet 1982.

Den tidligere græsklædte kirkegård blev i løbet af 1800-tallet opdelt i faste gravsteder, en inddeling der til dels er opretholdt siden da.[14] Gravstederne omkring kirken kantes af lave buksbomhække, og navnlig området sydvest for tårnet fremtræder som en labyrint af kringlede stier. O. 1900 plantedes inden for digerne en krans af hestekastanjer. Den søndre række er fældet i 1950'erne, den nordre o. 2005.

Kirken er rejst på en aflang banke med betydeligt fald mod øst og nord.

BYGNING

Oversigt. Den ganske anseelige kirke har fået sit nuværende udseende ved en ombygning og modernisering 1879-82, da alt blev skalmuret med røde mursten, tårnet fik nyt spir, og tagene blev tækket med skifer. Arkitekten, hvis navn ikke er oplyst, synes at være Vilhelm Carl Puck. Kirken er under sin nye iklædning en romansk frådstensbygning, hvis skib tidligt er forlænget mod vest, og hvis †kor i årtierne o. 1300 er afløst af et tresidet afsluttet, højgotisk kor. Til skibet er i senmiddelalderen føjet et tårn i vest og o. 1590 et adeligt gravkapel i nord. Ved ombygningen 1879-82 indrettedes tårnrummet som forhal, og samme år nedrev man et †våbenhus ved skibets sydside, formentlig fra senmiddelalderen. Et dåbsværelse vest for tårnet er tilføjet 1984 ved arkitekterne Jens Vilhelmsen og Aage Kristensen. *Orienteringen* afviger ca. 10 grader mod nord.

SKIBET. Af den *romanske bygning* er som nævnt kun skibet bevaret og det nu i en indhyllet tilstand. Facaderne, som sandsynligvis står endnu, er 1879-82 dækket med en skal af moderne mursten, og indvendig dækkes væggene næsten overalt af en glat cementpuds, så kun murværket over hvælvene er tilgængeligt for en undersøgelse. Ved et heldigt tilfælde nåede arkitekt J. B. Løffler at besøge kirken året inden ombygningen, og hans korte beskrivelse fra 1878 er derfor en vigtig kilde til forståelse af bygningens historie.

Materialer og teknik. Skibet er ifølge Løffler opført af *frådsten,* og dette materiale er da også næsten enerådende i langsidernes vægge i tagrummet med undtagelse af de sidste 3-4 m i vest, der ligesom vestgavlen er af rå og kløvede *kam-*

Fig. 4. Luftfoto af kirken og kirkegården set fra syd. Ålborg Luftfoto 1949. KglBibl. – *Aerial photo of the church and the churchyard seen from the south.*

pesten. Samme materiale iagttages i vestvæggen under hvælvet, hvor cementpudsen er banket af 1971-72. Forskellen i materiale må forklares som en tidlig *forlængelse af skibet*, også selv om dørene er placeret relativt langt mod vest. At skibet, som foreslået af Løffler, også kunne være forlænget med nogle alen mod øst, forekommer derimod mindre sandsynligt. Østgavlen (triumfmuren) er ommuret i kamp (iblandet stumper af tegl), mens væggene i syd og nord står uforstyrrede helt til de østre hjørner.[15]

Frådstenene er iblandet enkelte kløvede kampesten og brugt i forholdsvis små formater. Over hvælvene er bevaret partier med gammel puds og hvidtekalk, og hvor pudsen er skallet af, ses det, at de udglattede fuger, før væggen blev pudset, har været *kvaderridsede*. Murkronen er i hele skibets længde af store ukløvede kampesten, der rimeligvis tilhører den oprindelige bygning. Murene er 1879-82 forhøjet i tegl med ca. 70 cm.

†*Blændingsdekoration*. Frådstens-facaderne var ifølge Løffler inddelt i blændingsfelter, som var adskilt af lisener ('smalle pilastre') og hvert felt afsluttet med to halvbuer. Denne 'blændingsarkitektur' havde dog lidt betydeligt i tidens løb, men navnlig i sydsiden var der bevaret ikke så få rester af den. Den fagdelte udsmykning kan have svaret omtrent til dekorationen på koret i Stenderup Kirke (Hatting Herred), hvor felterne ligeledes dækkes af tvillingrundbuer (jf. tegningen s. 1027).

Af de oprindelige *døre* er den søndre tilmuret ved ombygningen 1879-82, da indgangen til kirken blev henlagt til tårnrummet. Samme år ommurede man norddøren, der giver adgang til gravkapellet; denne indgang står nu med en flad bue. Døren i vest, der leder ind fra forhallen, er næppe oprindelig; den kan være kommet til i forbindelse med tårnbyggeriet, muligvis først i 1600-tallet (se s. 1271).

I loftsrummet spores endnu to af de dobbeltsmigede (†)*vinduer*, et midt i hver langside og med toppunkt ca. 0,7 m under murkronen. Det sydlige vindue, hvis øvre, vestre halvdel er tilgængelig, er 110 cm bredt. Åbningen afsluttes af et fint

tildannet, rundbuet stik. I den indvendige smig er bevaret partier af udglattet puds med hvidtelag. I lysningen, der kun er 32 cm bred og ligger 0,8 m inde i muren, ses aftrykket af †*trærammen*, som har været indsat forud for frådstensmurens fuldførelse. Den udvendige åbning er tilmuret med frådsten i flugt med facaden senest i forbindelse med hvælvbyggeriet, der har overflødiggjort vinduet. – Det nordre vindue, der formodentlig har svaret til det søndre, er lukket, vistnok allerede inden hvælvslagningen.

Indre. Skibet har oprindelig været dækket af et fladt †træloft. Den spidsbuede, overpudsede *korbue* må være noget udvidet i gotisk tid.

KORET. Det korte, tresidet afsluttede kor, der dækkes af et afvalmet tag, må være kommet til ved en højgotisk ombygning i årtierne o. 1300, men også det unddrager sig en nærmere undersøgelse. Ifølge J. B. Løffler er murene af *frådsten*, der vel er hentet fra et ældre †*kor*, hvoraf der ellers ikke er bevaret spor (jf. genbrug af frådsten i Stouby Kirke, s. 1218). Murtykkelsen fraregnet den moderne skal er ca. 1 m mod skibets ca. 1,3 m.

I østvæggen er i pudsen markeret omridset af to tæt sammenstillede, koplede (†)*vinduer*, hvert ca. 200×80 cm med bund ca. 150 cm over nuværende gulv. Adskillelsen mellem de to tilmurede åbninger er ca. 28-30 cm, svarende til længden på en munkesten, men vinduerne synes dog ikke at have været muret i tegl. Åbningerne, der nu nærmest fremtræder rundbuede (den søndre måske svagt spidsende), var tilmuret inden Løfflers besøg, da han beskriver dem som 'to temmelig lange, svagt tilspidsede vinduer', forenet ved en 'smal pille'. Også en *præstedør* i nordsiden, der siden 1879-82 dækkes af en flad bue, syntes at have haft 'en ringe tilspidsning i bueslaget'.

Rummet dækkes af et ejendommeligt, højt spændt *hvælv* (jf. fig. 6a-b), der er muret af hele munkesten (kopper) som en art halvkuppel uden indskæringer. Det østre, tresidede afsnit, der har vederlag i murene, deles af to 12 cm brede halvrunde ribber. I vest har den tunge overdækning form af et spidsbuet tøndehvælv, båret af to svære gjordbuer, der hviler på lidt klodsede vægpiller. Trods den forskelligartede udformning er hvælvets to afsnit muret i samme

Fig. 5. Kirken set fra nordøst. Foto Mogens Vedsø 2011. – *The church seen from the north east*.

omgang. Det kan teknisk set ikke udelukkes, at hvælvet, som antaget af Løffler, først er kommet til langt senere;[16] men alt taler for, at det trods de ret tunge former er højgotisk og sammenhørende med murene.[17]

Koret er fremmedartet blandt egnens landsbykirker. Den polygonale afslutning er klart højgotisk og kan sammenlignes med f.eks. koret i Nørre Alslev Kirke på Falster, hvis hvælv tilsvarende er af hele sten (*DK Maribo* 1189-90). Vinduesformen synes at stå mere i gæld til overgangstidens arkitektur fra den senere del af 1200-tallet (sml. Vejle Skt. Nikolaj Kirke s. 90 ff.); de vulstagtige ribber er sjældne, men har et sidestykke i Brøndum Kirkes korhvælv (*DK Ribe* 1923, 3537).

SENMIDDELALDERLIGE TILFØJELSER OG ÆNDRINGER. Skibets hvælv er formodentlig indbygget o. 1500, mens det ombyggede tårn og det nedbrudte †våbenhus ikke lader sig nærmere datere.

Skibets fire fag *krydshvælv* er af den velkendte senmiddelalderlige type i Århus Stift. Hvælvene hviler på relativt lave, profilerede hjørne- og vægpiller, hvis vulstagtige kragbånd (1,5-1,6 m over gulvet) er nyformet i cement ved væggenes pudsning 1879-82; kun den nordøstre pille har bevaret sin svagt affasede form. De helstens skjoldbuer er spidse, gjordbuerne runde; ribberne er af halve sten, begyndende som kvarte. Hvælvene har overribber af halve sten med trin.

Tårnet, der har tre stokværk, er kun middelalderligt i sin kerne og stærkt ændret ved ombygninger 1787 og 1879-82. Sidstnævnte år blev underetagen indrettet som forhal, og der tilføjedes et femsidet trappehus ved vestsiden; omkring dette er 1984 bygget et dåbsværelse.

Ved tårnets opførelse lod man østmuren hvile på skibets taggavl, men imod sædvane blev den beskedne underetage ikke inddraget i kirken, hvilket kan skyldes forskellen i niveau: skibets gulv ligger tre trin under tårnets. Oprindeligt murværk, munkesten i munkeskifte, er bevaret i nord og nordøst, mens de øvrige facader er skalmuret med små sten i krydsskifte (alt nu i blank mur). Skalmuringen må være foretaget »1787«, der er anført med jerntal på sydsiden sammen med initialerne »FCR« for den daværende kirkeejer, Frederik Christian Rosenkrantz. Alle åbninger er fra ombygningen 1879-82.

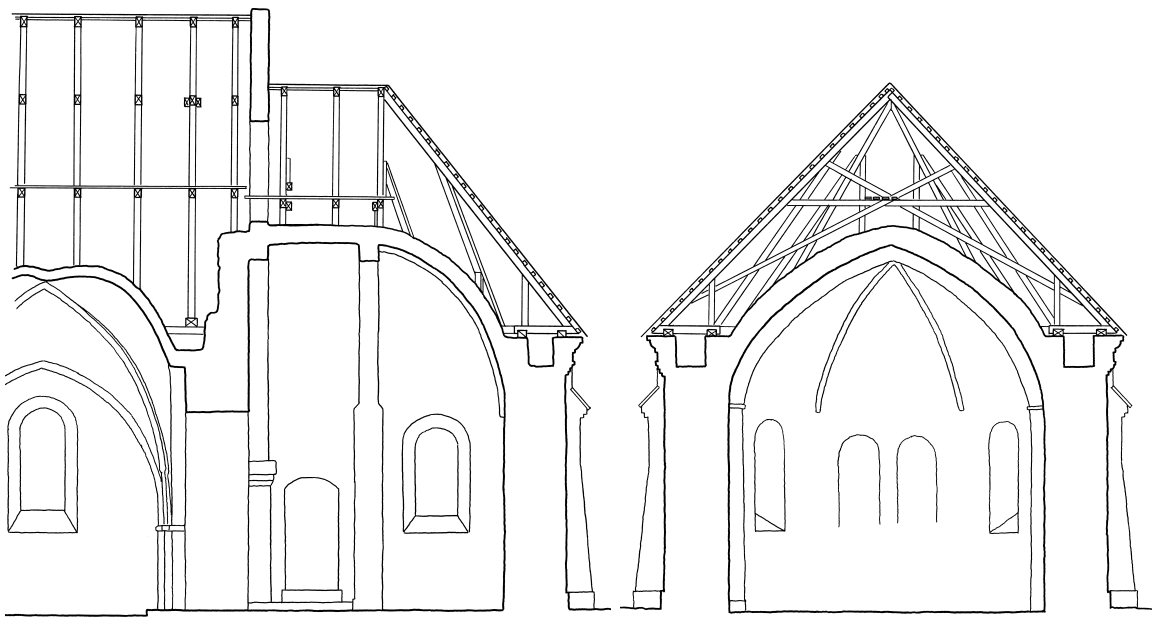

Fig. 6a-b. a. Længdesnit gennem koret og skibets østende, set mod nord. b. Tværsnit gennem koret, set mod øst. 1:150. Målt og tegnet af Peter Duun 2011. – *a. Longitudinal section through the chancel and the east end of the nave, seen towards the north. b. Cross-section through the chancel, seen towards the east.*

Fig. 7. Korhvælv set mod øst (s. 1269). Foto AM 2009. – *Chancel vault, seen towards the east.*

Tårnets oprindelige indretning kendes ikke. Til forhallen er der adgang gennem en dør i syd, anbragt i en rundbuet, rigt profileret portal af hårdtbrændte formsten. Et tagformet 'tympanon', af sort, poleret granit, bærer indskriften (versaler og romertal): »Renovata F(rederik) C(hristian) R(osenkrantz) S(cheel) 1879«. Rummet dækkes af et profileret bræddeloft og får lys gennem et moderne vindue i nord. Døren ind til kirken har dobbeltfløje fra »1882«, hvilket tidligere stod at læse over indgangen. Det lille rum, der vel oprindelig har været dækket af et hvælv, brugtes i 16-1700-tallet som †*gravkapel* for præsterne og var også dengang tilgængeligt fra kirken. Et †epitafium for pastor Jacob Mikkelsen Aale sagdes således 1808 at hænge over 'begravelsesdøren' dvs. over døren i skibets vestende (jf. gravminder).[18]

Der er adgang til de øvre stokværk via det femsidede *trappehus*, der 1879 er føjet til tårnets vestside og placeret i kirkens hovedakse. Tilbygningen, der er i to etager, synes inspireret af koret og er ellers i samme nyromanske stil som den øvrige kirke. Mellemstokværket har cirkelvinduer i syd og nord og klokkestokværket to fladbuede glamhuller i hvert verdenshjørne.

Tårnet afsluttes med et stejlt, skifertækket *pyramidespir*, der med et hjulkors i toppen rejser sig over fire spidsgavle, prydet med rundbuede blændinger. Såvel gavle som spir er fra den seneste ombygning, og i synsprotokollen hedder det, at 'kirkens og tårnets fuldstændige restaurering' er fuldført i juni 1880 med 'opførelsen af et nyt spir'.[19] Et ældre †*spir* beskrives 1878 af Løffler som 'teglhængt og firesidet'. Det kan være sat op i forbindelse med reparationerne 1787, hvis det da ikke var ældre.[20] På matrikelkortet 1777 (fig. 2) har landmåleren således tegnet kirkens 'signatur' som en spirprydet bygning.[21] Oprindelig må tår-

Fig. 8. Gravkapel set fra nordvest før seneste istandsættelse (s. 1272). Foto Erik Skov 1972. – *Sepulchral chapel seen from the north west before the latest refurbishing.*

net have været dækket af et †*sadeltag* med gavle i øst og vest. 1720 var således sydsiden og vestgavlen revnet og skulle repareres.[12]

†*Våbenhuset* ved skibets sydside, nedrevet 1879,[19] var efter Løfflers opfattelse en senmiddelalderlig bygning. Huset nævnes 1681, da tegltaget blev repareret.[22] 1720 var nogle mønningstagsten blæst af, så regnen ødelagde loftet.[12]

GRAVKAPELLET (fig. 8 og 9) ved skibets nordside er efter al sandsynlighed opført o. 1590 af Lene Juel til Barritskov, enke efter Manderup Holck (†1588) (jf. bygningsindskrift). Det har tjent som begravelsessted for ejerne af Barritskov, Holckerne og Reedtzerne (jf. gravminder s. 1287), og kaldes i en fundats fra 1764 for 'de Reedtzers begravelse'.[23] Den ganske store tilbygning (udvendig 8×8 m) er rejst på et stærkt faldende terræn over en halvt nedgravet, nu opfyldt †kælder. Bygningsmaterialet er store teglsten i munkestensformat, muret i krydsskifte; murene er to sten tykke. I facaderne markeres etageadskillelsen af et lavt, omløbende savskifte, anbragt seks-syv skifter under vinduerne. Kælderen fik lys gennem små, fladrundbuede og nu tilmurede glugger (60 cm brede), én midt i hver af de tre sider. Også vinduerne herover (125 cm brede) har været fladrundbuede; i de delvis udmurede åbninger er der i slutningen af 1800-tallet indsat spidsbuede støbejernsrammer. Taggavlen, med et cirkulært jernvindue i spidsen, er muret 1875.[23] Indtil da stod huset med et †*valmtag*, som sandsynligvis var kommet til ved en reparation »1725« (jerntal i muren), da man har fjernet den oprindelige, muligvis udsmykkede †gavl.

En †*bygningstavle*, der sandsynligvis oprindelig var opsat i den nedtagne †gavltrekant, havde følgende indskrift:

Fig. 9. Gravkapel, o. 1590, opført af Manderup Holcks enke, Lene Juel. Set fra nordøst (s. 1272). Foto Mogens Vedsø 2011. – *Sepulchral chapel, c. 1590, built by the widow of Manderup Holck, Lene Juel. Seen from the north east.*

»Her uthi thenne Cappel er Erlige ogVelbyrdige Mand / Manderup Holck / til Barretschow og Bradschow (Bratskov) begrafvet, som hedensov uthi Herren paa Barretschow then 21 Junii A(nn)o □. Och hos hannem agter hans kiære Hustru Erlig ogVelbyrdig / Lene Juel / til Barretschow och at hvile sig«.[24]

Indskriften må være opsat efter Manderup Holcks død (1588), og inden Lene Juel giftede sig igen (1597).[25] Den nedtagne tavle var 1739 ophængt 'uden for kirkens vidtstrakte kirkegård'.[24]

Fra kirken fører tre trin op til kapellets gulv, der ligger 80 cm over skibets gulvniveau og er belagt med gule mursten. Rummet dækkes af et otte-delt ribbehvælv, der hviler på lave, profilerede hjørnepiller med affasede kragbånd og lavt spændte, flade skjoldbuer af hele sten (jf. fig. 28). Piller, buer og hvælvribber er af munkesten, mens de stærkt puklede kapper er muret af mindre sten (22×11×5,5 cm).

Den nuværende indretning skyldes i alt væsentligt en ombygning i årene efter 1764, da Lucie Emerentze Reedtz (†1774), enke efter kammerherre Tønne Reedtz (†1743), oprettede et legat på 600 rdlr. til kapellets vedligeholdelse og til Barritskovs fattige i sognet.[26] Ifølge fundatsen skulle kælderen fyldes op og kapellets gulv belægges med mursten 'for bedre at bevare kister og indhold'.[27] Efter at man o. 1980 havde overvejet at nedrive det stærkt forfaldne kapel, blev der 1984-85 foretaget en istandsættelse ledet af arkitekterne Jens Vilhelmsen og Aage Kristensen. Det blev herunder konstateret, at kælderen har været 1,8 m

Fig. 10. Indre set mod vest o. 1925. Foto i KglBibl. – *Interior seen towards the west, c. 1925.*

dyb, og at fylden består af jord og brokker.[28] Den medtagne bygning spændtes sammen ved hjælp af trækbånd, og facaderne blev hvidtet, efter at de tidligere havde stået rødkalket og afstribede. Samtidig fornyedes tagbelægningens *bæverhaler*. Disse tagsten har været benyttet siden 1779, da der som erstatning for et tag af rådne †træspån oplagdes 3200 'velbrændte tunger'. Bæverhalerne rakte dog i første omgang kun til østsiden og den valmede 'skrågavl', mens vestsiden en tid var tækket med langhalm. Dele af taget blev fornyet 1851, da Bygholm Teglværk leverede 1068 'tungestagsten'.[23]

ÆNDRINGER OG VEDLIGEHOLDELSE. 1614-15 foretoges en større istandsættelse af kirken for hen ved 165 rdlr., uden at det dog oplyses, hvori arbejderne bestod.[29] 1653 pålagde kongen alle kirker i Århus Stift 'med nogen formue' at betale 1 rdlr. til kirkens 'nødvendige' reparation.[30] Arbejdet har formodentlig bl.a. bestået i en sammenspænding af skibet ved indlægningen af tværgående †*trækbånd*, som indtil restaureringen 1879-82 har været synlige i kirkerummet. De afsavede bjælkeender ses stadig over hvælvene. Som et minde om dette arbejde opsattes på kirkens sydside en †jerndrager med årstallet »1654«.[31] 1720 bemærkede kirkesynet 'en slem sprække' i korets østmur ('kirkens østgavl'), igennem hvilken 'der kommer vind ind på alteret ved østenvind'. 1722 var taget repareret, men en ny storm havde igen forvoldt skade.[12]

Under en *hovedreparation 1851-52* blev gulv og stolestader fornyet og ligeledes en del af blytaget. I syv nye †*støbejernsvinduer* var der indsat 'smukt glas'.[19]

Kirkens ombygning og modernisering 1879-82 blev foretaget på initiativ af kirkeejeren, grev Fr. Chr. Rosenkrantz Scheel (jf. hans initialer over indgangsdøren i tårnet). Synsprotokollen meddeler (juni 1879) kort, at der var udarbejdet en tegning til 'kirkens og tårnets fuldstændige restaurering', ifølge hvilken †våbenhuset skulle nedtages og

indgangen til kirken indrettes i tårnet. De udvendige arbejder og arbejdet på tårnet var færdige i juni 1880, mens restaureringen indvendig afsluttedes 1882.[19]

Navnet på arkitekten er ikke oplyst, men restaureringen, der gav bygningen og det meste af inventaret det nuværende udseende, har efter alt at dømme været udført af arkitekt Vilhelm Carl Puck (1844-1926), Århus (jf. også Klakring s. 1383 og Vrigsted s. 1313). Puck opførte 1876 valgmenighedskirken i Bering (*DK Århus* 2197) og nybyggede nogle år senere kirkerne i Storring og Sønder Galten (*DK Århus* 2066, 2104). Som i Sønder Galten Kirke (fra 1884) er materialerne røde teglsten, holdt i det samme 'tørre', nyromanske formsprog, ligesom også stolestaderne (jf. s. 1280) er de samme.

De nye skalmure, der dækker de gamle facader, er af hele sten i krydsskifte, rejst over en glat sokkel af grå granit. Facaderne deles af skrå, tagafdækkede støttepiller, der er placeret i samme takt som hvælvene, hvorfor fagene i skibet er af ulige størrelse, aftagende mod vest. En rundbuefrise hvilende på små konsoller står med en lys, pudset bund. Frisen og en tandsnitgesims herover svarer til en forhøjelse af frådstenskirkens mure på ca. 70 cm. De store, rundbuede og falsede *vinduer* med jernsprosser har sålbænke af hårdtbrændte gule fliser, der også er brugt som afdækning over støttepillerne. Herfra adskiller sig nu kun skibets nordvestre hjørne, der (bortset fra den øvre frise) er af munkesten stammende fra en senmiddelalderlig reparation. En †skorstenspibe, der tidligere dannede toptinde over skibets østgavl, er nu nedtaget.

Indvendig giver døren i skibets vestende adgang til kirken, hvis gulv som nævnt ligger næsten en meter lavere end forhallens. Præstedøren i korets nordside er nu ude af brug. Kirkerummet har bevaret sit typiske præg fra 1800-tallet, og væggene dækkes fremdeles af den glatte cementpuds; kun i korets og skibets vestre vægge er cementen banket af. Det skete i forbindelse med opstillingen af et nyt orgel 1972, da arkitekterne Inger og Johannes Exner tillige valgte at overhvidte en kalkmalet hvælvdekoration. Det fine mønstrede *gulv* er lagt med hårdtbrændte, kantstillede mursten og fliser, gule, røde og grå. Under stolene er der gule og grå 'mejerifliser' i to formater stammende fra hovedreparationen 1851-52.

Dåbsværelse. 1984 føjedes en lav, femsidet tilbygning til tårnets vestside, opført omkring det lille polygonale trappehus. Bygningen, der som kirken er af røde tegl og skifer, er tegnet af arkitektfirmaet Jens Vilhelmsen og Aage Kristensen og rummer foruden dåbsværelse et toilet og depotrum.

Tagværker. Skibets tagværk er fornyet i fyr ved ombygningen 1879-82. Som hanebånd er genanvendt gamle egespær med bladede samlinger til to lag hanebjælker og stivere. Også de nuværende spærsko og -stivere er af genbrugt egetømmer. I koret er alt af fyr bortset fra et enkelt hanebånd og lidt fodtømmer. Udtagne boreprøver af egetømmeret 2010 har ikke kunnet lade sig datere dendrokronologisk.[32]

Tagbeklædning. Bortset fra gravkapellet, der som nævnt har et tegltag af bæverhaler, er tagene siden 1879-82 overalt tækket med skifer. Pladerne er udskiftet i 1990'erne, da de karakteristiske 'tunger' langs rygningen blev genetableret; samtidig blev gavlkammene over skib og tårn beklædt med kobber. – Frådstenskirken bevarede sine gamle †*blytage* helt til ombygningen. Rasmus Murmester fra Horsens omstøbte 1681 på kirkens sydside 38 'opgange' bly, der blev suppleret med nyt bly, som var indkøbt hos Peder Jørgensen Høeg i Horsens.[22] Blytaget på koret var under omlægning 1833, og blyet på skibets nordside blev tætnet så sent som i 1877.[19] På tårnet var det tidligere †spir som nævnt tækket med tegl.

Opvarmning. Ved restaureringen 1879-82 opstilledes to †kakkelovne i kirken. Disse afgav dog så stærk strålevarme og osede så meget, at det 1898 blev overvejet at anskaffe nye ovne.[19] 1913 opsattes en †kalorifer, der 1955 afløstes af elektrisk varme.[11]

Kalkmalerier. En kalkmalet †*murstensimitation* (jf. fig. 10) fra 1879-82 omfattede koråbning, hvælvbuer og piller, mens ribberne var forsynet med sparrer. Udsmykninger, der i manéren har svaret til mange andre på egnen, er som nævnt overhvidtet 1972. Levnet er kun et cirkulært felt over døren til gravkapellet med våbener for Reedtz og Levetzau og en misvisende indskrift (med fraktur): »Tønne Reedtz 1699«.[33] I forhallen over døren til kirken var tidligere malet Scheel'ernes våben og »1882«.[34]

INVENTAR

Oversigt. Ældst blandt inventaret er døbefonten, der er af granit fra o. 1250-75 og efterligner en gotlandsk fontetype. Alterstagerne er gotiske fra o. 1525-50, det sydtyske dåbsfad fra o. 1575, mens altertavlen er et maleri af Nadveren, der er udført 1731 af Jens Trane. Såvel altersølv som oblatæske fra 1746 skyldes Knud Rasmussen Brandt i Horsens, mens en nygotisk præsterækketavle må dateres o. 1840.

I øvrigt stammer kirkens inventar i alt væsentligt fra dens store restaurering 1879-82 og må være udført efter tegninger af Vilhelm Carl Puck. Det gælder alterbordet og et krucifiks, der indtil 1918 udgjorde alterprydelsen, og det gælder prædikestolen, alterskranken og stolestaderne, alt med et karakteristisk nyromansk præg.

Farvesætning og istandsættelser. Inventaret står hovedsagelig med en virkningsfuld marmorering i brune toner, prædikestolen endvidere med en lilla og hvid marmorering, der suppleres af sort og forgyldning. Mens selve den brune farveholdning går tilbage til 1879, må marmoreringen og farverne i øvrigt være resultatet af senere oppudsning.

Om det ældre †inventar vides, at †altertavlen 1720 var katolsk, at †prædikestolen 1722 nylig var blevet repareret, og at den åbenbart snart efter fik en afløser, der 1878 kaldtes 'mådelig'.

1722, efter †prædikestolens istandsættelse, bemærkede kirkesynet, at de øvrige 'ornamenter' ikke var bragt i stand; 'dog forsikrede patronens fuldmægtig, at de med det allerførste skulle blive fornyet og forbedret'.[12] 1846 skulle stolene males, 1851var det indre under restaurering, og 1852 havde det fornyede †stoleværk fået egetræsfarve, mens altertavlens og †prædikestolens bemaling var blevet opfrisket.[19]

Alterbord, 1879, nyromansk, 190×80 cm, 95 cm højt, med fyldingspaneler og fire omkringstående hjørnesøjler med terningkapitæler. I bagsiden et skab. Bordet har lys egetræsmaling.

Fig. 11. Indre set imod øst. Foto AM 2010. – *Interior seen towards the east.*

Fig. 12. Altertavle, et maleri, Nadveren, af Jens Thrane i ramme fra 1918 ved Viggo Norn (s. 1277). Foto AM 2009. – *Altarpiece, a painting, The Eucharist, by Jens Thrane in a frame from 1918 by Viggo Norn.*

†*Alterklæder*. 1682 havde kirken et alterklæde af »løkkefløjl« (plys),[22] og 1856 omtales anskaffelse af et nyt.[19]

Altertavlen (fig. 12) udgøres af et maleri, Nadveren, udført 1731 af Jens Thrane. Billedet, 186×155 cm (lysningen) er udført i olie på lærred og bærer forneden signaturen »Jens Trane fecit [anno 1731]«.[35] Rammen, med form af sidevinger og topgavl, er udskåret i skønvirkestil efter tegning af Viggo Norn 1918. Gennembrudt drueløv omkranser tre medaljoner, topmedaljonen med Guds-lammet, sidernes med tilbedende engle. Rammen står i blankt egetræ.

1771 noterede antikvaren og tegneren Søren Abildgaard, at tavlen var bekostet 1731 af kammerherre Tønne Reedtz (den yngre) og hans hustru. Deres våbener 'var malet derpå', dvs. på det oprindelige †rammeværk.[36] 1852 blev tavlens bemaling opfrisket, og 1879-82 blev den erstattet af nedenstående krucifiks og hensat i gravkapellet. Her så Poul Nørlund 1913 maleriet med en simpel træramme og en del tilsnavset. En restau-

Fig. 13. Altersølv, 1746, udført af Knud Rasmussen Brandt, Horsens (s. 1278). Foto AM 2009. – *Altar plate, 1746, made by Knud Rasmussen Brandt, Horsens.*

rering blev foretaget 1918, da maleriet atter fik plads på alteret. En ny istandsættelse 1974 fjernede snavs og gammel fernis.

Den tidligere *alterprydelse* udgjordes af et krucifiks fra 1879-82, jf. ndf. med fig. 18.

†*Altertavle*, sengotisk. 1720 beklagede kirkesynet, at altertavlen 'endnu' var den gamle, forfaldne, papistiske tavle, som var kirken til 'ingen ornament'. Menigheden ville gerne have en anden 'om det ellers behagede den højgunstige kirkepatron'.[12]

Altersølv (fig. 13), 1746, udført af Knud Rasmussen Brandt, Horsens, med våbener for Tønne Reedtz (den yngre) og Lucie Emerentze Levetzau på Barritskov (jf. gravkapel, kiste nr. 6-7). Kalken, 25 cm høj, har sekstunget fod med graveret kors og en lille støbt krucifiksfigur på en af tungerne. Skaftet er sekssidet, knoppen gotiserende med skraverede tunger. På det stejle bæger er kirkeejernes våbener graveret under deres navne: »T. Reedtz/ L. E. Levetzau«. På standpladen ses guldsmedens stempel (Bøje nr. 6147), og på fodens underside er prikgraveret med skriveskrift: »Denne Kalk og Disk v. 66 lod. 1746«. Disken, tværmål 15,5 cm, har på fanen et cirkelkors med stråleglans og Jesumonogram med skriveskrift. På undersiden udpudset rest af guldsmedens stempel samt sikkerhedsgravering.

†*Altersølv*. Inventariet 1682 nævner kalk og disk af sølv.[22]

Oblatæske (fig. 14), 1746, leveret af Knud Rasmussen Brandt, Horsens. Æsken er cylindrisk med ophøjet og godronneret låg, hvorpå der er graveret de samme navne og våbener som på kalken. På undersiden ses guldsmedens stempel (Bøje nr. 6949) samt med prikgravering: »v. 14 Lod 1½ qt. 1746«. Endvidere sikkerhedsgravering. 1854 anskaffedes en †*oblatæske* af porcelæn.[19]

En *alterkande* af sølv fra o. 1940 er i enkel skønvirkestil, 26 cm høj. Den bærer stemplet »Møini-

chen«, et Københavnsmærke samt guardeinmærke for Johs. Siggaard (1932-60).

En *ske* fra 1903,[9] 15 cm lang, har cirkulært laf med Georgskors og et graveret kors på skaftet. Bag på skaftet læses med samtidig skriveskrift »Barrit Kirke«, og herunder ses et utydeligt stempel samt et Københavnsmærke med årstallet »(19)03«.

Alterstager (fig. 15), gotiske fra o. 1525-50, med tre tæer, 46 cm høje. Stagerne har klokkefod og let tilspidsende cylinderskaft med tre skarptryggede ringe. Lysetornene er fornyet i jern, én af tæerne repareret med et påsat stykke malm. En *syvstage*, 51 cm høj, er skænket 1919 af gårdejer Anton Frandsen, Breth, og hans hustru.[9]

Af to nyere *messehagler* er den ene i grønt fløjl, den anden vævet af hvidt stof. †*Messehagler*. 1682 nævnes en hagel af rødt »løkkefløjl« (plys).[22]

Alterskranke, 1879-82, trekvartcirkulær med balustre, der smykkes af drueløv. Skranken står i blankt egetræ. Den ældre †*alterskranke* var et 'gitterværk af støbejern', hvis knæfald havde læderpuder.[19]

Døbefont (fig. 17), tidliggotisk, o. 1250-75, af rødlig granit, 97 cm høj, kummens tværmål 74 cm. Fonten er af gotlandsk keglestubstype, men må være udført af en hjemlig stenhugger åbenbart som en kopi.[37] Foden er formet som en keglestub med plint og en vulst ved overgangen til kummen, der forneden skråner stærkt ud, mens siderne er lodrette. Mundingsranden ledsages af en rille, og fordybningen er harmonisk. Kummens sider bærer spor af stærk ophugning. Opsat i skibets nordøsthjørne.

Fig. 14. Oblatæske, 1746, udført af Knud Rasmussen Brandt, Horsens (s. 1278). Foto AM 2009. – *Wafer box, 1746, made by Knud Rasmussen Brandt, Horsens.*

Fig. 15. Alterstager, o. 1525-50 (s. 1279). Foto AM 2009. – *Altar candlesticks, c. 1525-50.*

Dåbsfad (fig. 16), o. 1575, sydtysk, tværmål 58 cm, bunden med fremstilling af Syndefaldet. Herom to svært læselige indskrifter i form af majuskelborter og to rækker stemplede ornamenter, der gentages i varieret skikkelse på fanen. På undersiden læses »Barrit Kirke«. Tilsvarende fade findes bl.a. i Malt og Bramming kirker (*DK Ribe* 2828, 3080). 1682 manglede et dåbsfad ('bækken').[22]

En *dåbskande* af tin fra 1894 er urneformet med kronende kors, 30 cm høj, og bærer på korpus påskriften »Barrit Kirke 1894« (skriveskrift, stempler savnes).

Krucifiks (fig. 18), 1879-82, oprindelig udført som alterprydelse, nu ophængt på skibets vestvæg. Kristusfiguren, 68 cm høj, er metalstøbt og forgyldt. Den harmoniske figur hænger i skrånende arme med velsignende hænder. Hovedet

Fig. 16. Dåbsfad, o. 1575, sydtysk (s. 1279). Foto AM 2009. – *Baptismal dish, c. 1575, south German.*

Fig. 17. Døbefont, tidliggotisk, o. 1250-75 (s. 1279). Foto AM 2009. – *Font, Early Gothic, c. 1250-75.*

hælder (noget usædvanligt) mod venstre skulder, og fødderne er parallelle. Trækorset har cirkulære endefelter og rejser sig over et fodfelt i form af en romansk firsøjleportal. Efter nedtagelse fra alteret 1918 hang krucifikset o. 1925 på nordvæggen i skibets østfag.

Et gammelt 'forfaldent' †*korbuekrucifiks* blev nedtaget ved kirkens hovedreparation 1851 og 'duede ikke til atter at ophænges'. I stedet ønskedes et nyt og tidssvarende anskaffet.[19] Tilstanden tyder på, at der var tale om et træskåret middelalderkrucifiks. Men det kan også have drejet sig om et krucifiks af gips, som efter præstens udsagn fandtes 1807.[18]

Prædikestol (fig. 19), 1879, et renlivet udtryk for Pucks nyromanske stil. Den har seks fag med arkadefelter, hvis bueslag ledsages af vulst og bæres af frisøjler med attisk base og terningkapitæl. Fod- og frisefelter er stiliseret angivet, og gesimsen er svajet. Kurven hviler på en firkoblet søjle med terningkapitæl, og opgangen er samtidig med tilsvarende romanske gelændertremmer. Bemaling i hvidgrå og lilla marmorering, der suppleres af lidt sort og forgyldning. Opsat på oprindelig plads i skibets sydøsthjørne.

†*Prædikestol*. 1722 var prædikestolen nylig repareret,[12] 1852 blev farverne opfrisket,[19] og 1878 kaldtes den daværende prædikestol for et mådeligt arbejde, der syntes at stamme fra samme tid som altertavlen, dvs. fra begyndelsen af 1700-tallet.

Stolestaderne fra 1879-82 er Pucks karakteristiske. De er i egentlig forstand bænke, idet de skråsatte ryglæn udgøres af to vandrette planker. De kraftige gavle er svajede med en lille romansk søjle fortil og krones af en enkel roset. Staderne står med en nyere grå- og rødbrun marmorering. I forbindelse med opstillingen skænkede kirkeejeren †messinglyseplader ved hvert stolestade.[19]

1722 fandt kirkesynet, at †*stolestaderne*, der nylig havde været brøstfældige, nu var reparerede.[12] 1846 skulle stolene males, og 1851-52 blev de fornyede og malede i egetræsfarve.[19] 1864 opsattes †*hatteknager* på skibets sydvæg.[19]

†*Herskabsstole*, 1587. Marmora Danica nævner 1739, at der på de øverste stolestader var udskåret Manderup Holcks (†1588) og Lene Juels (†1629)

Fig. 18. Krucifiks, 1879-82, oprindelig udført som alterprydelse (s. 1279). Foto AM 2009. – *Crucifix, 1879-82, originally made as altar decoration.*

navne og våbener »Manderup Holck. Lene Ivel Anno 1587« (jf. ndf. †kister nr. 2-3).[38]

To *skamler* er udført o. 1918 i 1700-talsstil med svungne ben og udskåret bladværk. Som betræk tjener to ens stykker gyldenlæderstapet med blad- og blomsterværk omkring en lille grøn faun (fig. 21). Tapetet, der må være fra første del af 1700-tallet, stammer sandsynligvis fra det gamle Barritskov, der blev nedrevet 1914. Skamlerne står ved korbuens nordside og korets sydvæg.

Pengeblok, 1879-82, jernstøbt, 87 cm høj, bestående af en sekssidet boks med pengeslids og nøglelås over en balusterformet stamme. Brun marmorering. I våbenhuset.

Orgel (jf. fig. 22), 1972, med seks stemmer, ét manual og pedal, bygget af Th. Frobenius & Sønner, Kgs. Lyngby. Disposition: Manual: Rørfløjte 8', Principal 4', Gedakt 4', Spidsfløjte 2', Oktav 1'. Pedal: Subbas 16'. Koppel M-P. Orgelfacaden er tegnet af Inger og Johannes Exner. I skibets nordvestre hjørne.

†*Harmonium*, skænket o. 1883 af sognepræst Rasmus Hansen Bøttger.[19]

†*Orgel* (jf. fig. 10), 1911[39], med fem stemmer og to manualer, skænket af sognets beboere.[9] Disposition: Manual I: Bordun 16', Principal 8'. Manual II: Gedakt 8', Fugara 8', Fløjte 4'; svelle. Kopler: I 4'-I, II-I, II 16'-I, II 4'-I. 1 frikombination, kollektiver.[40] Pneumatisk aktion, bælgventilvindlader. På †pulpitur i kirkens vestende.[41]

Salmenummertavler, 1879-82, fire ens, 57×94 cm, med spinkle sidestykker, der forneden danner hængekonsoller, foroven rosetspir. Indskuds-

Fig. 19. Prædikestol, 1879-82 (s. 1280). Foto AM 2009. – *Pulpit, 1879-82.*

Fig. 20. Præsterækketavle nr. 1, o. 1840 (s. 1282). Foto AM 2010. – *Board with list of incumbents, c. 1840.*

numre af træ i to rækker og sort nyere bemaling med hvid versalskrift.

Præsterækketavler. 1) (Fig. 20) o. 1840, 126×67 cm i tidlig nygotik med spinkel spidsrundbuet ramme. Tavlen står brunmarmoreret, topfeltet med sort skriveskrift: »Sognepræster i Barret og Wrigsted efter Reformationen«, selve tavlen med gul skriveskrift på sort bund. De 16 nummererede præster indledes med »Søren Mathiesen †1536« og afsluttes med Rasmus Hansen Böttger (tiltrådt 1834), hvis fratrædelsesår ikke er udfyldt. Ophængt i tårntrappen. 1878 hang tavlen på korets nordvæg.

2) 1879-82, 100×55 cm, med sidestykker som salmenummertavlerne. Tavlen står brunmarmoreret med gul fraktur- og versalskrift. I topfeltet læses: »Sognepræster i Barrit-Vrigsted Menigheder efter Reformationen«. Tavlen er skrevet ud med tiltrædelsen af Sven Holger Schierff 1972. Ophængt i tårntrappen.

3) O. 1960, 162×70 cm, ganske enkel i blank eg, ført frem til Rikke Mai. I tårnrummet på nordvæggen.

Lysekroner. 1) 1879-82 i nygotisk stil med seks-sidet, gennembrudt stel. Hovedringen har 12 lys, den øvre ring seks. Skænket af kirkeejeren og i forbindelse hermed benævnt som en 'smuk lysekrone'.[19] Ophængt i skibets østfag. 2-3) 1919, udført som mindre udgaver af nr. 1 til 2×6 lys, skænket af gårdejer Anton Frandsen og hustru.[9] Ophængt i skibets to vestfag. På væggene nyere *væglampetter* i tilsvarende stil.

En †*ligbåre* optræder i inventariet 1682.[22]

Klokke, 1874, tværmål 78 cm, med profileret slagring og bladbort om halsen. På legemet reliefversaler under en grevelig krone: »F. C. R. Scheel Besidder af Stamhuset Rosenkrantz«, modsat: »Omstøbt 1874«. Slyngebom af egetræ og ligeledes nyere *klokkestol* af fyr. †*Klokker.* 1) Ved klokkeskatten 1528-29 afleverede »Benedt« (Barrit?) kirke en klokke, der med 'jernfang' vejede tre skippund (jf. s. 1018-19).[42] 2) 1873 var klokken revnet og burde omstøbes.[19]

Fig. 21. Betræk på skammel fra 1918, et stykke genbrugt gyldenlæderstapet fra første del af 1700-tallet, formentlig tilført fra sognets 1914 nedbrudte herregård Barritskov (s. 1281). Foto AM 2010. – *Upholstery on stool from 1918, a piece of recycled gilt-leather tapestry from the first part of the 1700s, probably transferred from the manor house of Barritskov in the parish, demolished in 1914.*

Fig. 22. Indre set imod vest. Foto AM 2010. – *Interior seen towards the west.*

GRAVMINDER

†EPITAFIUM, o. 1700, af marmor, opsat over præsten Jakob Mikkelsen Åle og hang 1807 over 'begravelsesdøren', dvs. over indgangen til præsternes †gravkapel i tårnrummet, hvis vers han havde forfattet (jf. s. 1271, 1292).[18]

GRAVSTEN. 1) O. 1650, over ukendte, rød kalksten, 200×119 cm. Det højrektangulære skriftfelt, der er helt udslidt, krones af et arkadefelt med rester af den opstandne Frelser (fig. 36), der flankeres af to stående personer (de afdøde?) og to englehoveder i profil. I stenens hjørner medaljoner med skrivende evangelister, der ikke kan

identificeres entydigt. En bedre bevaret parallel til stenen fra o. 1640 findes i Skt. Nikolaj Kirke i Vejle (s. 168, nr. 8). 1913 opsat imod kapellets sydvæg, nu sammesteds, vest for døren.

2) (Fig. 23), o. 1675, over ukendte, med stedvis læselig reliefversalindskrift i hele stenens bredde: »Her under… salige mand… lgestrop(?) anno 160.«. Grå kalksten, 212×151 cm. Over skriftfeltet flankerer to store engle med blomster en cirkulær medaljon med Opstandelsen, mens de i oprakte hænder holder yderligere en central medaljon med udslidt skrift allerøverst. I stenens hjørner medaljoner med basunblæsende engle. De nedre flankerer to udslidte, bruskindfattede felter (til bomærker/symboler) samt i midten en oval medaljon med en putto, der holder et timeglas. Midt i kapellets gulv, sydligst, hvor stenen også lå 1913.

3) (Fig. 24), 1723, over Karl Woe… Jensøn, barnefødt i Mandstrup i Hand [Herred] i Aalborighuus stift 1640, fordum ridefoged på Agg[ers] borrig gård i fire år, siden ridefoged på Barritschouf udi 36 år og derefter fuldmægtig sammesteds i seks år, som boede og døde i Kalsbølle (Rårup Sogn) 11. okt. 1723 i sin alders 84. år.

Rødlig kalksten, 195×129 cm, med indskrift i reliefversaler i hele stenens bredde, der afsluttes med vanskeligt læseligt citat fra Job 19(,25-26). Skriftfeltets øvre del brydes af et stort krucifiks, der foroven indrammes af indskriften: »Jeg er den første oc den sidste, jeg var død oc jeg lefver i ævighed oc jeg haver helfuedes oc dødsens nøgle« (Åb 1,18). Over skriftfeltet står i en skykrans den opstandne Frelser, der flankeres af basunblæsende engle (fig. 25) og i hjørnerne af laurbærkranse med to skrivende evangelister, tv.

Fig. 23-24. 23. Gravsten nr. 2, o. 1675, over ukendte (s. 1284). 24. Gravsten nr. 3, 1723, over ridefoged og fuldmægtig Karl Woe… Jensen (s. 1284). Foto AM 2010. – *23. Tombstone, c. 1675, deceased unknown. 24. Tombstone, 1723, of bailiff and agent Karl Woe…? Jensen.*

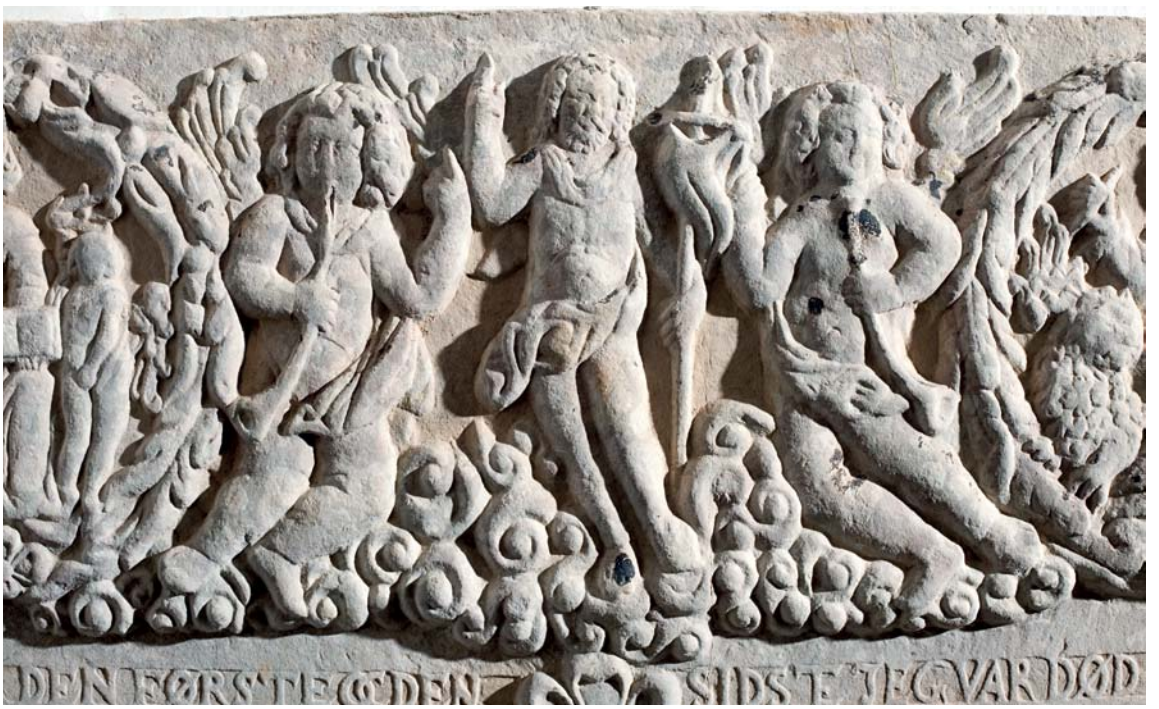

Fig. 25. Den opstandne Frelser mellem to basunblæsende engle, udsnit af gravsten nr. 3, 1723 (s. 1284). Foto AM 2010. – *The Risen Saviour between two trumpet-playing angels, detail of tombstone, 1723*.

Mattæus, th. Markus. Stenens nedre hjørner har tilsvarende evangelister, tv. Lukas, th. Johannes, der flankerer et ovalt felt. Det rummer en kun delvis læselig, religiøs indskrift, der afsluttes med dateringen »… den æuig fred anno 1723«. Den udslidte sten har oprindelig ligget i kirkegulvet. Indtil 1983 op ad kapellets nordmur (jf. fig. 8), nu op imod kapellets østvæg, nordligst.

4) (Fig. 26), o. 1725, over ukendte. Grå kalksten, 197×115 cm, med næsten udslidt indskrift i reliefversaler, der rummes inden for en stor oval laurbærkrans, hvis øvre del prydes af et relief af Jesus på korset. En mindre laurbærkrans herover rummer rester af citat (indhuggede versaler) fra »Esaias 26« og holdes af to flankerende engle med basuner. Det nederste af stenen er delvis ødelagt ved behugning, men har rester af blad- og blomsterværk. Oprindelig i kirkegulvet, indtil 1983 opsat udenfor op ad kapellets nordmur (jf. fig. 8), nu opstillet imod kapellets vestvæg, nordligst.

5) (Fig. 27), o. 1770, over Henrich … Bering, ✶31. aug. 1715 i ...andstrup(?)… gård i Wi[borg] Stift, gift 1. gang 1741 med ...gter …Rosenvold, som døde 1743, og avlede med hende [en søn] og en datter, af hvilke sønnen Søren Bering lever. Gift 2. gang med salig… Mette…gaard og blev udi ægteskabet 1753(8?) til 1770 velsignet med en søn Jens Bering og fire døtre Ellen Marie, Elisabeth, Jane og Mette Kirstine Bering, som alle efterlever. Gravskriften afsluttes med en sammenfattende levnedsskildring: »I sine unge Aar til… høye Herskaber, dernæst var Foged paa Ørum-gaard, siden Forpagter paa Rosenvold, Krastrup (Farstrup Sogn, Ålborg Amt) og Barretskou, hvor hand døde den 2. May 1770 i sit alders 57de Aar«.

Rød kalksten, 191×122 cm, med indhugget skriveskrift og versaler i udsvejfet skriftfelt, der omgives af næsten fladedækkende rocailler. Feltet krones af rester af den Korsfæstede, ved hvis fødder to personer sidder krummet i bøn, velsagtens de afdøde. I stenens hjørner står og svæver engle med trompet, krone og timeglas, de nedre flankerende et ovalt skriftfelt, der rummer stumper af en religiøs indskrift. Til venstre herfor læses midt i en rocaille romertallet »III«. Indtil 1983 opsat

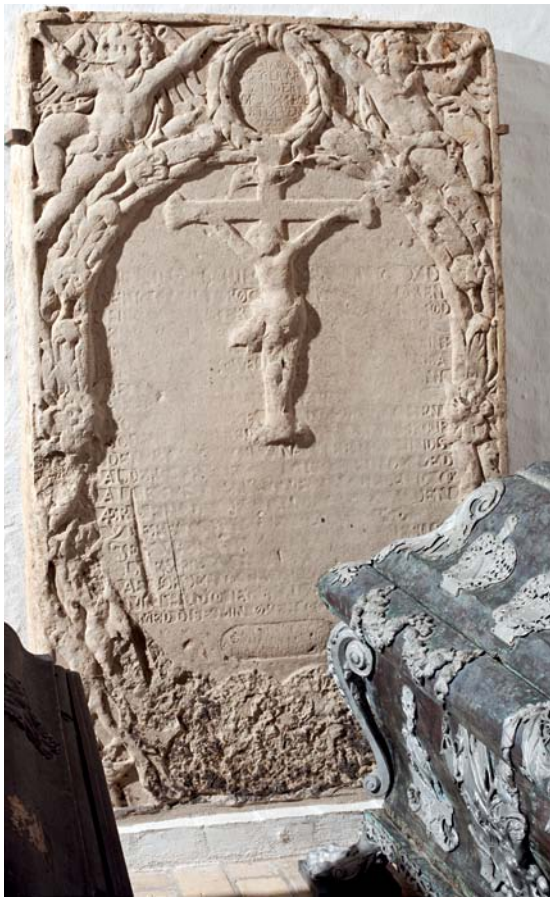

Fig. 26. Gravsten nr. 4, o. 1725, over ukendte (s. 1285). Foto AM 2010. – *Tombstone, c. 1725, deceased unknown.*

udvendigt imod kapellets vestmur (jf. fig. 8). Nu imod kapellets østvæg, sydligst.

6) O. 1790, over hr. Ditlev Mehl (den ældre), ✶7. aug. 1708 i Rud[k]iøbing på Langeland, han var i Vibborg [sko]les 5. lectie i ni år, derefter residerende kapellan ved Graabrødrekirche og tilhørende anneks i Asmild og Tapdrup i fire år, siden sognepræst til Hornslet menighed og kapellet på Rosenholm i ni år, til sidst sognepræst for Barret og Vrigsted menigheder og forbl[ev] i dette embede til sin dødsdag i Barret præstegård □ 1790. Samt over hans kære hustru Mar[g]reth Davidsen, ✶9… 1720 i Oder (Odder) præstegård, som fra sin bryllupsdag sammesteds 4. aug. 1744 til sin skilsmisse i Barret præstegård 18. febr. 1780… og i ægteskabet blev moder til tre sønner og en datter nemlig [I]ver, Jørgen-Ditlev, Friderich-Christian og Dorothea, »der alle nogle Aar før deres Forældre ere indsovet i den salige [Ev]ighed«.

Rød kalksten, 180×120 cm, tilskrevet Jens Hiernøe i Horsens. Hammerfelt med indhugget skriveskrift, der krones af den Opstandne og i hjørnerne to vaser. Feltet kantes af hængebånd, hvori er ophængt symbolerne kors, slukket fakkel og nedadvendt overflødighedshorn. Forneden sidder en genius med yderligere dødssymboler i form af kranium, knogler og timeglas. Indtil 1983 opstillet udendørs imod kapellets nordmur (jf. fig. 8). Nu imod kapellets nordvæg, vestligst.

7) O. 1793. »Dette Hvilested er bestemt til en Samlingsplads for tvende Brødre efter Døden, som fra den spæde Barndom indtil den sildige Alderdom vare samlede i Livet«, nemlig Christen Schiønning Davidsen, ✶2. febr. 1713, †16.

Fig. 27. Gravsten nr. 5, o. 1770, over Henrich Bering og hans to hustruer (s. 1285). Foto AM 2010. – *Tombstone, c. 1770, of Henrich Bering and his two wives.*

Fig. 28. Gravkapel, det indre set imod nordvest med kister, gravsten og gravfaner (s. 1287 ff.). Foto AM 2010. – *Sepulchral chapel, interior seen towards the north west with coffins, tombstones and tomb pennants.*

dec. 1783 og David Davidsen, *6. maj 1714, †□ 1793. »I den Tid, de levede i Verden, lagde de sig efter at kiende Gud, sig selv og Verden, hvilken sidstes Forfængelighed, Urolighed og Møysommelighed blev dem jo mere og mere kiendelig og kiedsomlig, indtil de omsider erfarede den Hvile, som er til beste for Guds Børn. Eb 4 v:9 (Hebr 4,9)«.

Grålig kalksten, 178×116 cm, tilskrevet Jens Hiernøe i Horsens. Et stort rektangulært skriftfelt med indhugget skriveskrift krones af den Opstandne, mens blomstermedaljoner fylder ud i de øvre hjørner. Feltet kantes af hængbånd med bog og slukket fakkel, og nederst flankeres en vase af dødssymbolerne timeglas, le, kranium og knogler. Opsat imod kapellets nordre væg, østligst.

GRAVKAPELLET ved skibets nordside, der som nævnt (s. 1272) må være opført o. 1590 for Manderup Holck og Lene Juel, blev med Barritskovs overgang fra Holck- til Reedtzslægten overtaget af denne. Kapellet rummer nu otte kister, alle med Reedtz'er og deres indgiftede familie (fig. 28). Kisternes opstilling går i hovedsagen tilbage til 1764, da en fundats blev oprettet af Lucie Emerentze Reedtz (kiste nr. 7) for 'de Reedtz'ers begravelse' og ældre †kister øjensynligt fjernet.[43]

En del af de sidste må have haft plads i den samtidig sløjfede og opfyldte †gravkælder under kapellet (jf. s. 1272).[23] For flere af de fjernede kisters vedkommende kendes afskrifter af deres †kisteplader.

Ifølge fundatsen 1764 skulle begravelsen være strengt forbeholdt de indsatte og deres efterkommere, uanset hvem der senere måtte blive ejere af kirken. Forrentningen af en kapital på 600 rdlr. skulle gå til vedligeholdelse, og hvert år efter pinse skulle Barritskovs ejer sammen med sognepræsten tilse, at alt var i god stand. Var en kiste rådden, skulle der forfærdiges en ny egekiste, 'som males og beslås med de gamle plader, hvorefter liget nedlægges heri, så det altid konserve-

Fig. 29. Gravkapel, det indre med forfaldne kister og gravfaner 1913 (s. 1287). Foto Poul Nørlund. – *Sepulchral chapel, interior with decayed coffins and tomb pennants, 1913.*

res'. 1829 lagdes nyt låg på en ligkiste, og 1844 istandsatte gørtler Hansen i Horsens et krucifiks på en ligkiste. 1845 indkøbtes 1½ tylt fyrretræ fra Drammen til en ny yderkiste, hvori den gamle med liget anbragtes, og 1846 blev fem ligkister malet to gange med sort oliefarve, 'våbennavne og ligplader med hvid indskrift'.[23] 1913 trængte både kapel og kister til et grundigt eftersyn (jf. fig. 29); året efter var sagen bragt i stand med kisterne i en lidt anden orden.[9] 1980 var der planer om at nedrive kapellet og lade kisterne begrave.[44] I stedet foretog man 1984-85 en større istandsættelse, hvorved to kister (nr. 1 og 2) fik aftaget deres kisteplader, som nu er ophængt på vest- og østvæggen, sydligst.

Kisterne står øst-vest i en østlig og en vestlig række med gang imellem. De har alle barokform, udbugende og profilerede med stærkt ophøjede låg. De fleste er fornyet på den måde, som fundatsen tilsagde, dog i fyrretræ.

Kisterne er følgende: 1) 1669, Tønne Reetz (den ældre) til Barresckov, ⋆16□ på Svenstrup. Hans fader var Fridrich Reetz til Tygstrup, ridder, Danmarckis Riges råd og befalingsmand på Wordingboring Slot. Moderen var Birgitte Brahe Sthensdatter til Barreskov. Han levede i ægteskab med Elizabeth Seesthed, som var datter af Mons Seesthed og Elizabeth Gyldenstierne, i □ år, †9. juni 1669 i Kiøbenhaffn i hans alders □ år, □ måneder og □ dage.

Sortmalet, fornyet egetræskiste, 216×105/94 cm, med *kisteplade* (fig. 31, nu aftaget) af forgyldt messing, 55×56 cm, hvorpå der er skråstillet versalskrift og omgivende krans af blomster og blade; nederst et dødninghoved af bly. Midt på låget ses en våbenplade for faderen Frederik Reedtz (fire aner), og på kortenden imod gangen en tilsvarende for moderen. I østre række, sydligst ved siden af hustruens (nr. 2). Kistepladen er siden 1984-85 ophængt på østvæggen, sydligst.

2) 1705, Elisabeth Seested salig Anthoni (Tønne) Reedzs til Baretskouf, ⋆3. sept. 1632 på Riiber Hvvs Slot. Hendes fader var Mogens Seesteed til Holingaard, Timgaard og Mullerup, ridder, Danmarkis Riges råd og befalingsmand på Riiber hvvs slot, hendes moder var Elisabeth Gyldenstiern, og levede hun i ægteskab med bemeldte hendes gode mand i □ år, □ måneder og □ dage, †21. febr. 1705 på Baretskouf i sin alders 72. år, 6 måneder og 2 dage. Sortmalet, fornyet fyrretræskiste, 226×98/87 cm, med (aftaget) *kisteplade* som mandens (nr. 1). På låget ses endvidere et kistekrucifiks af messing, 32 cm højt, og en våbenplade for faderen Mogens Sehested (fire aner); på kortsiden imod gangen et tilsvarende for moderen.[45] På kisten ligger en 48 cm lang hjørneherme løst (fra den oprindelige kiste?). I østre række, næstsydligst. Kistepladen er siden 1984-85 aftaget og opsat på vestvæggen, sydligst.

3) (Fig. 30), 1719, Dorothea Trolle, ⋆25. sept. 1668, en yndig ægtemage for Woldemar Reetz til Barretskou, †5. juli 1719 efter at have levet 50 år, 2 måneder og 6 dage. Lang rosende omtale: »… Har Gud nogen tid haft en ren Tempel, da var det hendis Legeme – Guds Frygt nogen bestandig Bolig, da var det hendis Siæl – Og Dyden nogen ret anstændig Vaaning, da var det hendis Hierte«. Afsluttende gravvers:

»Her ligger da Dydernes ziirlige Tempel,
Taalmodigheds store og rare Exempel:
Gak, Læsere: Glem dog ej, hvad du skal sige:
At Trolle ved Døden blev Englenes Lige«.

Fig. 30. Kiste nr. 3 fra 1719, tilhørende Dorothea Trolle (s. 1289). Foto AM 2010. – *Coffin from 1719 of Dorothea Trolle.*

Fig. 31. Kisteplade for Tønne Reedtz (den ældre) til Barritskov 1669 (kiste nr. 1, s. 1288). Foto AM 2010. – *Coffin plate of Tønne Reedtz (the Elder) of Barritskov, 1669.*

Sortmalet, fornyet fyrretræskiste, 220×96/92 cm, med højoval *kisteplade*, der som de øvrige beslag er af messing, 42×38 cm, og som har graveret skriveskrift. På låget ses endvidere afdødes gennembrudte monogram, og på dets sider 12 dobbelte våbenplader, hvortil der på kortenden imod gangen kommer et Trollevåben i akantusindfatning (på låget) og et kronet Reedtzvåben kantet af lanser og fanestænger (på kisten). Begge langsider prydes af et stort englebarn, det ene med trompet, det andet hvilende imod et kranium.

Endnu 1913 fandtes endvidere løst liggende på kisten et †beslag (vel fra en af siderne), som viste Døden i skikkelse af en vinget mand med le, der knælende holdt en tavle og samtidig satte foden på et dødningehoved. En åbning af kisten afslørede den indre, oprindelige kiste, hvis låg var faldet ind og afslørede den døde liggende 'velbevaret i sin ligdragt'. I østre række, næstnordligst ved siden af ægtemandens kiste (nr. 4).

4) 1724, Valdemar Reetz til Barritskov, fordum kongelig majestæts generalmajor samt højt betroet kommandant og amtmand på Bornholm, *11. febr. 1659 »navnkundig for alle i Riget« (dagen for stormen på København), †10. april 1724. Af lange rosende omtaler citeres her: »… Hans Fødsels Dag en Storms Dag, Hans Livs Dag en Strids Dag, hans Døds Dag en Sejrs og Saligheds Dag«. Af to gravvers er det ene på dansk, det andet på latin:

»Conditur hoc loculo generosi pectoris Heros,
Reedtzius, antiqvæ Notabilitatis Honos.
Marte tonante fatus, natus crepitantibus armis,
Qvu Martis fulgur, fulgor honoris erat:
Cui Bellona altrix fuit atq; crepundia Tela,
Cui lusus Bellum, Prælia dura jocus:
Scilicet in Bello, ad Bellum generatus. Eidem
Mars aurora fuit, Mors pia vesper erat«.

(I denne kiste ligger helten Reedtz med det ædle bryst,/ en pryd for den gamle adel./ Han blev avlet mens Mars tordnede, født mens våbnene drønede,/ og var selv Mars' lyn og ærens glans./ Bellona blev hans opdrager, våben hans legetøj,/ for ham var krigen en leg, grusomme slag en spøg,/ han var jo skabt i krig og skabt til krig./ Mars var hans morgengry, en from død var hans aften).

Læderbetrukken, oprindelig egetræskiste, 232×94/93 cm, med kuglefødder og beslag af kobber og bly. På låget kistekrucifiks, 53 højt, og tredelt *kisteplade* (fig. 32) af kobber, 65×38, med skriveskrift og omgivende prydværk af bly i regencestil, hvori sidder to engle med hovedskaller; en større †hovedskal forneden fandtes endnu 1913. Mens den midterste plade rummer gravskriften, har den øvre citat fra 1 Sam. 3,38, den nedre det citerede latinske gravvers.

På lågsiderne findes 16 anevåbener, de tre enkelte, resten dobbelte, og kortsiden imod gangen prydes af et Reedtzvåben som på hustruens kiste (nr. 3, fig. 30).[46] På søndre langside ses et kronet monogram »VR«, og kistens hjørner og profiler ledsages af blybånd med ornamentik. På låget ligger en *kårde* med rusten klinge. Kisten står nordligst i østre række ved siden af hustruens (nr. 3).

5) (Fig. 33), 1732, baron Georg Balthazar von Samitz til Steinich og Michelsdorf, kongelig majestæts generalmajor af kavaleriet samt oberst

Fig. 32. Kisteplade for Valdemar Reedtz til Barritskov 1724 (kiste nr. 4, s. 1290). Foto AM 2010. – *Coffin plate of Valdemar Reedtz of Barritskov, 1724.*

over det holstenske gevorbene kyrassérregiment, *1686 på Jormansdorf i Neder Ungarn otte mile fra Oldenborg (fejl for Oedenburg / Sopron) af højadelige forældre. Faderen var Christopher Herman, friherre af Samitz til Steinech og Michelsdorff, moderen født friherreinde af Leisserin, en af de bedste og ædleste familier i Østerrige. Hans livslys skinnede i verden i største dyd og berømmelse i 46 år og ti måneder, †11. marts 1732 i Schanderborg. Gravvers.

Oprindelig kiste af egetræ med kobberklædning, løvefødder og rig beprydelse med beslag af bly og kobber, 230×107/96 cm. På låget stort kistekrucifiks (figuren bly, korset kobber) og

udsvejfet *kisteplade* af kobber med skriveskrift, 69×37 cm. Lågets karnisformede sider har 16 anevåbener (alle tyske, navnene på et lille felt). Kistens langsider har dels et Samitzvåben, dels et itubrudt navnetræk, der begge flankeres af to siddende kvindefigurer med hjelm og fuld krigerisk udrustning. Kortenden imod gangen smykkes af de sammenskrevne initialer »GBS«, og endvidere fylder vaser og guirlander ud, mens hjørnerne prydes af akantusbeslag. På låget ligger en *kårde* og en ikke mindre rusten *spore*. Kisten står nordligst i den vestre række ved siden af hustruens (nr. 8).

6) 1743, Tønne Reedtz (den yngre) til Baridtskov (jf. altersølv), ✶24. aug. 1700, hans kongelige majestæts til Danmark og Norges bestalter kammerherre og etatsråd, †18. dec. 1743.

Sortmalet, fornyet fyrretræskiste, 221×95/82 cm, med beslag af kobber. Højoval *kisteplade* af bly, 64×34 cm, der har graveret kursivskrift og en omgivende sky- og strålekrans med englehoveder samt øverst et Gudslam, nederst et vinget timeglas. På den imod midtgangen vendende kortside et beslag med afdødes kronede våben, og dertil findes to beslag med frugt og blomster på lågets langsider. I østre række som nr. 3 fra nord ved siden af hustruens (nr. 7).

7) 1774, Lucia Emerentze Reedtz f. Levetzau (jf. altersølv), ✶1710, †17. juni 1774. Sortmalet, fornyet fyrretræskiste, 209×90/79 cm, med højoval kisteplade af bly, 60×38, der har graveret skriveskrift og omgivende strålekrans med engle. Låget har i hjørnerne englehoveder af bly, og over kistepladen sad 1913 endnu en †strålekrans (da tom). I østre række, sydligst, ved siden af ægtemandens (nr. 6).

8) 1775 Ingeborg af Reedtz, enkefrue af Samitz, af herkomst var hun anselig, oprunden af en gammel stamme, ✶4. aug. 1700. Faderen var

Fig. 33. Kiste nr. 5 for generalmajor Georg Balthazar von Samitz til Steinich og Michelsdorf 1732 (s. 1290). Foto AM 2010. – *Coffin of Major-General Georg Balthazar von Samitz of Steinich and Michelsdorf, 1732.*

Voldemar Reedtz generalmajor og kommandant på Bornholm, moderen Dorthea Trolle. Gift 1728 med den 1732 hensovede Georg Bal[tha]zar v(on) Samitz, generalmajor af kavaleriet, †31. jan. 1775 i Skanderborg. Rosende omtale og gravvers: »Stat her lidt, du Vandringsmand, betænk hvad er herpaa [at] b[ygg]e; men det Liv er Løbesand, og du selv er kuns en Skygge…«.

Sortmalet egetræ, 205×93/75 cm, med hvælvet, hvidmalet *kisteplade* i stråleglans, 62×39 cm, hvorpå indskriften er påmalet med sort skriveskrift. Lågets sider og kistens kortside imod gangen prydes af messingbeslag med frugter og blomster. 1913 fandtes endvidere på den ene langside et †våben for Samitz og Reedtz. Kisten står i vestre række, næstnordligst ved siden af mandens (nr. 5).

†*Kister*. For en dels vedkommende er †kistepladerne afskrevet i Marmora Danica 1739, hvori den fulde ordlyd gengives.[24]

1) 1575, Margrethe (Rotfeld), enke efter Hans Holck.[47] 2) 1588, Manderup Holch. Hans begravelse (kiste?) var ifølge Marmora Danica den smukkeste af alle der på stedet. På hans sarkofag var indskrevet hans to forbogstaver »MH«.[48] 3) (1629) dennes hustru Lene Juel.[47]

4) 1669, Steen Malthe Reedtz. *Kistepladen* kendes i afskrift: ⋆7. juni 1665 på Barretschow, †4. juni 1669 på Barretschow.[24]

5) 1670, Mogens Reedtz Tönnesen, hvis *kisteplade* kendes i afskrift: ⋆28. febr. 1654 på sin fædrendegård Barretschow, †29. april 1670.[24]

6) 1688, jomfru Sophie Sehested til Nøragergaard. *Kistepladen* kendes i afskrift: Hun var barnefødt på Schivehuus 5. sept. 1638, hendes fader var Mogens Sehested til Holmegaard, ridder og kongelig majestæts befalingsmand på Riberhuus, moderen var Elizabeth Güldenstierne til Mølle-rup, †17. marts 1688. Et gravvers lød:

»Siælen er udi Guds Haand,
Hvor ingen Pine den røre kand:
Legemet her under roer,
Og bliver der igien til Jord:
Indtil iblant de Christnes Tall
Til Himlen det opstande skal«.[24]

7) 1689, Friderich Reedtz til Barretschow, der ifølge Pontoppidan 'døde i Amalienborgs brand' 29 år gammel.[47] *Kistepladen* kendes i afskrift: Han var kongelig majestæts velbestalter kaptajn over grenaderkompagniet »under det lovlige Mariner Regiment«. Hans fader var Tönne Reedtz til Barretschow, hans moder Lisbeth Seested til Holmegaard, ⋆13. dec. 1660, †19. april 1689, hans liv var »Christelig, ærlig, skikkelig, hos alle behagelig, og til Døds Timen genereux og mandhaftig«.[24]

8) 1699, »Tönne Reetz Frederiks Søn«.[49]

I kapellet står to (†)*gravfaner*, uvist fra hvilken officersbegravelse (jf. fig. 28). Bevaret er hovedsagelig de 3,42 m lange, kannelerede fyrrestænger, fra hvis øvre del der nu kun hænger et par laser af selve fanerne; tilstanden var ikke meget bedre 1913 (jf. fig. 29). En konservering har fundet sted 1986.

PRÆSTERNES KAPEL. Et †*gravkapel* for kirkens præster i tårnrummet havde karakter af en åben begravelse, der 1808 betegnedes som mørkt og 'med ligkister opfyldt'. På den bagerste væg (vestvæggen) var et latinsk vers, forfattet af præsten Jakob Mikkelsen Åle (jf. †epitafium s. 1283), »udhugget med Lapidar Stiil:

Qvod moriar scio, non qvando moriar scio(!),[50] mortis
Me latet hora meæ; mors mihi certa mea.
Non certum qvando, certum tamen est aliqvando,
Mi lætum lethum des aliqvando Deus!«.[18]

(At jeg skal dø, ved jeg, ikke hvornår jeg skal dø, dødens time er mig ukendt, min død er mig sikker. Det er ikke sikkert på hvilket tidspunkt, men det er sikkert, at den kommer på et tidspunkt. Giv mig, Gud, en lykkelig død på et tidspunkt).

KIRKEGÅRDSMONUMENTER. 1) O. 1800, såkaldt bondegravsten over ukendte. Indskriften er brudstykvis afskrevet på en tegning af Søren Knudsen fra begyndelsen af 1900-tallet.

Stenen er af grå granit, formet som et let trapezformet gravtræ, 153×41/35 cm, 31 cm højt. Oversiden har rester af dækkende versalskrift, enderne halvkuglefremspring, der vistnok skal opfattes som kranier med knogler (jf. *DK Århus* 5238).[51] Nord for kirken, lige øst for kapellet.

2) O. 1808, over Holger Wegner, forpagter på Barretskov, ⋆1. nov. 1780, †…aug. 1808 i sin alders 28. år, »Agtelse og Venskab satte ham dette

simple Minde«. Gravvers. Rød kalksten, 129×85 cm, med indhuggede versaler over hele fladen. Opsat i kapellet imod sydvæggen.

3) (Fig. 34) O. 1813, over sognepræsten Ditlev Mehl (den yngre), ⋆1739, †1813, og hans hustru Sophie Hedevig Kragballe, ⋆1752, †1799, »Dette Minde sattes de bedste Forældre af deres erkiendtlige søn I. K. Mehl«. Grå kalksten, 234×116 cm, med indskrift i indhuggede versaler og skriveskrift inden for en stor højoval laurbærkrans. Over den holdes livets store krone af to flankerende engle, der blæser basuner, og i de nedre hjørner sidder små nøgne ynglinge på dødssymbolerne

Fig. 34. Kirkegårdsmonument nr. 3, o. 1813, over sognepræst Ditlev Mehl (den yngre) og hans hustru Sophie Hedevig Kragballe (s. 1293). Foto AM 2010. – *Churchyard monument, c. 1813, of incumbent Ditlev Mehl (the Younger) and his wife Sophie Hedevig Kragballe.*

kranium og timeglas, mens de holder et anker (den sydlige) og blæser sæbebobler. Midtfor sidder Døden med sin le. Et gravvers lyder: »Ved virksom Dyd, ved Kierlighed og Troe, de fandt i Livet Fred, i Döden Roe«. Opsat i kapellet imod vestvæggen.

4) O. 1857, over Hedevig Cicilie Berthelsen, ⋆19. aug. 1843, †19. maj 1857 i Staxrode. Støbejernskors i enkle nygotiske former med skriveskrift. Nord for kirken, øst for kapellet.

5) O. 1858, over Rasmus Knudsen, ⋆30. juni 1807, †30. nov. 1858, gift 19. april 1839 med Ane Iensen af Bredballe, som sammen med 10 børn beklager tabet af en kærlig mand og fader. To børn modtager ham i evigheden. Støbejernskors med skriveskrift og trekløverender samt på den øvre arm et håndtryk. Nederst læses »M & I« for støberiet Møller og Jochumsen i Horsens.[52] Nord for kirken, øst for kapellet.

6) O. 1865, over sadelmager Ferdinand Pohland, ⋆i Dresden, †7. aug. 1865 i Barritskovby 54 år gammel. Støbejernskors, 134 cm højt, med gennembrudt bladværk på enderne. På øvre arm en sommerfugl, på den nedre et anker. På gravsted øst for koret.

7) O. 1872, over Ane Nielsdatter, ⋆22. okt. 1829 i Breth, †12. marts 1872 i Staxrode efter 19 års lyksaligt ægteskab med Hans Rasmussen af Staxrode, med hvem hun avlede tre børn, af hvilke det ene modtog hende hisset. Gravvers. Støbejernskors, 129 cm højt, med gennembrudte bladender, håndtryk på den øvre arm og på den nedre en stor cirkulær udvidelse til indskriftens skriveskrift. Nederst en bikube. Nord for kirken, øst for kapellet.

8) (Fig. 35), O. 1879, over Morten Andersen Rand, ⋆5. sept. 1801, †6. okt. 1879, og Mette Marie Pedersdatter, ⋆23. dec. 1802, †14. sept. 1862, samt Niels Roballe Kjær, ⋆14. nov. 1867, †4. juni 1871. Blokformet monument af kalksten med profileret plint og kronende kors af hvidt marmor, 119 cm højt. Indfældet fladbuet plade af hvidt marmor med sortoptrukket antikvaskrift. På gravsted sydvest for tårnet.

9) O. 1885, over Hans Rasmussen, ⋆4. juli 1822, †15. juni 1885 i Staxrode efter elleve års lykkeligt ægteskab med Ane Hansen fra Barrit,

med hvem han avlede et barn, »som tillige med to forudgangne hustruer modtage ham hisset«. Støbejernskors med bladprydede trekløverender, nedre arm med cirkulær udvidelse til indskriftens versaler. Nord for kirken øst for kapellet.

10) O. 1898, over gårdejer Rasmus J. Brexen, ⋆21. sept. 1808 i Staxrode, †10. juli 1898 sammesteds, og hustru Ane Grethe f. Mikkelsen, ⋆9. april 1824, †16. okt. 1894 sammesteds. Stele af hvidt marmor, 94 cm høj, med gavlformet afslutning og høj plint af kalksten. Sortoptrukket antikva, plinten med et »Hvil i Fred«. På gravsted sydvest for tårnet.

Et †*kirkegårdsmonument* var sat o. 1864 over Mads Laue Hansen, †1864, og hans hustru Ane Dorthe Sørensdatter. Smedejernsmonument bestående af en stander med volutbøjler og højrektangulær skrifttavle (sort antikva) samt kronende lidt ubehjælpsom vase med kors.[52]

Fig. 35. Kirkegårdsmonument nr. 8, o. 1879, over Morten Andersen Rand, hans hustru Mette Marie Pedersdatter samt Niels Roballe Kjær (s. 1293). Foto EN 2010. – *Churchyard monument, c. 1879, to Morten Andersen Rand, his wife Mette Marie Pedersdatter and Niels Roballe Kjær.*

KILDER OG HENVISNINGER

Vedr. arkivalier for Vejle Amt i almindelighed henvises til s. 56-58, vedr. litteratur og forkortelser til s. 59-62. Endvidere er benyttet:

Arkivalier. *Kirkens arkiv*. Synsprotokol 1925-68; protokol for de Reedtzers begravelse ved Barrit Kirke 1764 ff.

NM. *Håndskrifter*. Fr. Uldall, Om de danske landsbykirker VI, 257-59 (1894). – *Notesbøger*. Søren Abildgaard IV, 45-48 (1771). – *Indberetninger*. J. B. Løffler 1878 (bygning, inventar); Eigil Rothe 1908 (kalkmalerier); Poul Nørlund 1913 (kister i kapel); Vitus Nielsen 1971 (gravsten); Mogens Larsen 1972 (altermaleri); Karin Tams 1974 (altermaleri); Else Østergard 1986 (gravfaner).

Tegninger og opmålinger. *NM.* Tryk af forslag til tilbygning ved arkitekterne Jens Vilhelmsen og Aage Kristensen 1982 (plan og perspektiv); tryk af grundplan ved arkitektfirmaet Vilhelmsen, Marxen og Bech-Jensen 1994.

Historisk indledning ved Mogens Kragsig Jensen og Niels Jørgen Poulsen, bygningsbeskrivelse ved Niels Jørgen Poulsen, inventar og gravminder ved Ebbe Nyborg og orgler ved Ole Beuchert Olesen. Engelsk oversættelse ved James Manley. Oversættelse fra latin ved Peter Zeeberg. Redaktionssekretær Heidi Lykke Petersen; teknisk og grafisk tilrettelæggelse ved Mogens Vedsø. Redaktionen afsluttet 2011.

[1] Repert 2. rk. nr. 1476, 4561-62. Disse og de efterfølgende sognevidner er optaget efter ønske af ejeren af sognets hovedgård, Barritskov, og udfærdiget ved et møde med sognemændene på kirkegården. Tilsvarende i Klakring.
[2] *Repert* 2. rk. nr. 3536, 3653-54.
[3] *Repert* 2. rk. nr. 5614, 6895.
[4] *Repert* 2. rk. nr. 9438.
[5] Jf. præsterækketavle nr. 1.
[6] Biskoppens kvittering for den årlige afgift er bevaret for 1495 og 1496, jf. *Repert* 2. rk. nr. 7856 og 8119.
[7] Dette rimer dog dårligt med, at kirkerne 1524-26 svarede 'landehjælp', hvilket patronatskirker normalt ikke gjorde (jf. s. 1016, 1019).
[8] *Kronens Skøder* II, 590-92.
[9] LAVib. *Bjerre-Hatting Hrdr.s provsti*. Synsprotokol 1901-22 (C 36.3).
[10] Anlæggelsen af det yngste afsnit er foretaget af civilhortonom Volmer Rud Nielsen, Horsens.
[11] Synsprotokol 1925-68.
[12] LAVib. *Århus bispearkiv.* Kirkesyn 1719-26 (C 3. 1168).
[13] LAVib. *Bjerre Hrd.s provsti*. Synsprotokol 1803-18 (C 35A).

[14] Kirkeejeren H. J. Scheel, Barritskov, indkaldte 1839 sognerådet til en forhandling om kirkegårdens planering og forskønnelse. Jf. F. Elle Jensen, »Af evangeliskkristelig Salmebogs Historie«, *KirkehistSaml* 7. rk. II, 78-79 (1954-56).
[15] Løfflers forslag om en østforlængelse bygger formodentlig kun på udvendige iagttagelser, idet han vist ikke har været på loftet.
[16] Løffler skriver om koret, at det 'vel næppe (er) yngre end det 13. århundredes afslutning'; men hvælvet nævner han dog først i samme åndedrag som de senmiddelalderlige krydshvælv i skibet.
[17] De tunge former kunne have at gøre med, at der ved denne tid kun fandtes beskeden byggeekspertise i Jylland, hvor højgotisk byggeri er et særsyn. Hvælvformen ville være utænkelig i sengotikken og meget svært forenelig med renæssancetidens arkitektur.
[18] *Præsteindb 1807*.
[19] LAVib. *Bjerre-Hatting Hrdr.s provsti*. Synsprotokol 1833-1901 (C 36.4-7).
[20] Spiret knækkede under den kraftige julestorm 1824. Jf. Anders Jørgensen, »Lidt fra Vrigsted Sogn«, *ÅrbVejle* 1908, 133-44.
[21] Matrikelkortenes signaturer for kirkerne er dog kun lejlighedsvis tro gengivelser.
[22] RA. *Rentekammeret. Reviderede rgsk*. Kirkeregnskaber 1680-94. Århus Stift (571).
[23] *Protokol for de Reedtzers begravelse* 1764 ff. I kirkens arkiv.
[24] Efter *MarmDan* (1739), 174-79.
[25] Lene Christoffersdatter Juel blev gift 1. gang 1582 med Manderup Holck (†1588) og 2. gang 1597 med Jørgen Taube (Due) til Oxholm (†1611). Hun døde barnløs 1629 og blev begravet i Barrit Kirke, jf. †kiste nr. 3 (*DaAdÅrb* XCVI, 2000-02).
[26] Note 23. Ifølge fundatsen skulle gravkapellet være forbeholdt Reedtz'ernes efterkommere, uanset hvem der senere måtte blive ejere af Barrit Kirke.
[27] 1777 blev der af legatet betalt for 4030 mursten til gulvet.
[28] Oplyst af murermester Per Zacho Jensen, Barrit. Gravkrypten, der vel har rummet henstillede kister, har tilsyneladende ikke været hvælvet, men blot dækket af et træloft.
[29] RA. *Lensregnskaber.* Stiernholm Len 1614-21, kirkeregnskaber 1614-15.
[30] *KancBrevb* 25. juni 1653.
[31] Løffler 1878.
[32] Nationalmuseets Naturvidenskabelige Undersøgelser. Rapportblad nr. 19, 2010.
[33] Den ældre Tønne Reedtz døde 1669 og ikke 1699 (jf. hans kiste nr. 1); hans mødrene slægt var Brahe og ikke Levetzau.
[34] Uldall 1894.
[35] Årstallet er siden den seneste istandsættelse skjult bag rammen.

Fig. 36. Udsnit af gravsten nr. 1, o. 1650, den opstandne Frelser mellem to stående personer (de afdøde?) (s. 1283). Foto AM 2010. – *Detail of tombstone, c. 1650, the Risen Saviour between two standing figures* (*the unknown deceased*?).

[36] NM. Søren Abildgaards notesbog nr. 4, 46-48.
[37] Mackeprang, *Døbefonte,* nævner ikke Barrit-fonten eller andre danske granitfonte af samme form. Men han nævner 380-81 flere gotlandske importfonte af typen og afbilder en font i Nylars på Bornholm. I Sverige kendes typen som 'ciborietypen'.
[38] *MarmDan* 174. Jf. også Søren Abildgaards notesbog nr. 4, 46-48.
[39] Bygningsåret fremgik af en inskription på facaden. Meddelt af organist Palle Jochumsen.
[40] Marinus Sørensen, *Horsens Orgelbyggeri,* Horsens 1923. Orglet, der havde opusnummer 46, var forberedt til udbygning med et pedalværk.
[41] Yderligere oplysninger om kirkens orgler findes i Den Danske Orgelregistrant.
[42] RA. *Rentekammeret. Regnskaber ældre end 1559*. 1528-29. Fortegnelse over indkrævede klokker (Reg. 108a).
[43] Måske er Holck'ernes ben på et tidspunkt blevet opbevaret samlet, idet *DaAtlas* (1768) omtaler »En stor Beenkiste med de Holkers fra Baritskov Beene«.
[44] Korrespondance i NM.
[45] Der synes, som noget meget usædvanligt, at være tale om et courtoisi-vendt kvindevåben.
[46] Slægtsvåbenerne er til dels aftegnet og tydet af Søren Abildgaard 1771 (jf. note 36).
[47] *DaAtlas* 4, 147
[48] *ResenÅrh* 135 samt note 24 og 47.
[49] *DaAtlas* 4, 147. Teksten er forvansket.
[50] Dette andet »scio« burde undlades, da det bryder versemålet.
[51] Søren Knudsen, »Gravminder af Træ«, *Vore Kirkegaarde* 1928-29, s. 115, 117.
[52] Søren Knudsen, "Om de gamle håndsmedede Gravkors i Bjerre Herred". *ÅrbVejle* 1919, 102.

BARRIT CHURCH

Building. The church was given its present appearance by a rebuilding and modernization in 1879-82. The facades were faced with red brick, the tower was given a new spire and the roofs were slated. The architect, whose name is not given, seems to have been Vilhelm Carl Puck. But beneath its new clothing the building remains a Romanesque tuff-built church whose facades were divided into recessed partitions. At an early stage the nave was extended to the west, and in the decades around 1300 the †chancel was replaced with a three-sided, High Gothic chancel with a highly distinctive round-arched barrel vault. In the Late Middle Ages vaults were built into the nave and a tower was added in the west. An aristocratic sepulchral chapel on the north side of the nave was built *c.* 1590 by Lene Juel of Barritskov, the widow of Manderup Holck (†1588). With the rebuilding of the church in 1879-82 the tower room was furnished as a vestibule, and at the same time a †porch, presumably from the Late Middle ages, was demolished on the south side of the nave. A chamber west of the tower was added in 1984 by the architects Jens Vilhelmsen and Aage Kristensen.

The oldest item of the *furnishings* is the font, which is of granite and from *c.* 1250-75, and is an imitation of a Gotlandish font type. The altar candlesticks are Gothic, from *c.* 1525-50, the southern German baptismal dish from *c.* 1575, while the altarpiece is a painting of the Eucharist done in 1731 by Jens Trane. Both altar plate and wafer box from 1746 are the work of Knud Rasmussen Brandt in Horsens, while a neo-Gothic board listing the incumbents must be dated *c.* 1840.

Otherwise the *furnishings* of the church in all essentials come from its major restoration in 1879-82 and must have been made after drawings by Vilhelm Carl Puck. This applies to the communion table and a crucifix, which until 1918 constituted the altar decoration, and it applies to the pulpit, altar rail and pews, all with a characteristic neo-Romanesque appearance. Of the older †*furnishings* it is known that in 1720 the †altarpiece was Catholic, that in 1722 the †pulpit had recently been repaired, and that it seems to have had a successor soon afterwards, which in 1878 was called 'mediocre'.

The church's rich *sepulchral monuments* are to a great extent associated with the sepulchral chapel, which as mentioned before was built *c.* 1590. The eight coffins that now stand in the room all belong to members of the Reedtz family, who took over the estate in the mid-1600s, and the families that married into it. Only a couple of the coffins are preserved in their original form: the richly mounted coffins of Valdemar Reetz and Georg Balthazar von Samitz from 1724 and 1732. Otherwise they have to a great extent been renewed in the nineteenth century or furnished with new outer coffins of black-painted pine, to which mountings and other decorations have been transferred. For a number of older †coffins from the 15-1600s which were removed in 1767, there are transcriptions of the coffin plates.

The seven tombstones of the church, which all now have a place in the sepulchral chapel, come from the period *c.* 1650-1800 and seem on the whole to have been laid over the prominent worthies of the parish. Several stones are however anonymous, for example the oldest one from *c.* 1650, which has a counterpart in Vejle. The two latest, from *c.* 1790 and 1793, must be attributed to the stonecutter Jens Hiernøe's busy workshop in Horsens.

Among the churchyard monuments there is reason to single out that of the incumbent Ditlev Mehl the Younger from *c.* 1813, which is a charming example of local sepulchral art.